INSTITUȚIILE ȘI PATRIMONIUL VERTICALITĂȚII

Autor: Virgil Iordache | 16 ianuarie 2024

Sfințenia, frumosul, binele și adevărul au o valoare infinită și nu pot fi prinse în structura vreunei organizații, nici nu pot fi produse de vreo organizație, care sunt finite. Sfânta împărtășanie nu e pe inventar, nici nu intră în bilanțul contabil al vreunei Biserici, frumusețea nu depinde de existența vreunui muzeu, expoziții sau peisaj natural, binele nu poate fi produs de vreun sistem de educație și evaluat prin indicatori, iar adevărul nu depinde în niciun fel de știință, filosofie sau religie, care numai îi dau roată în diverse abordări.

Când vorbim despre patrimoniul verticalității, vorbim despre acele exemple umane manifestate prin vieți, opere și practici care trec dincolo de scheme de organizare și instituții, și reprezintă mai degrabă valori. Cu cât modurile noastre de organizare sunt mai masive și se iau mai în serios, ca și cum ele ar produce valorile, în loc să știe că depind de ele, cu atât vor funcționa mai mult ca un labirint kafkian spre valori, în loc să fie o simplă poartă care se deschide când e cazul și se închide în alte momente, după voința și pregătirea celor care vor să treacă prin ele. O poartă de altar, de expoziție, de binefacere, de universitate.

O întrebare practică este cum mai putem susține azi așa ceva? Nu e nevoie de vreo postulare platonică a realității ideale a valorilor, ceea ce ar putea părea de nesusținut azi ca strategie de universalizare; e suficientă o simplă așezare a lor deasupra instituțiilor, într-un fel sau altul. Argumentul practic e că întotdeauna există o diferență, științific vorbind, între scopul real și cel declarat, în orice organizație și la orice persoane conducătoare. Atunci n-are rost, din perspectiva interesului beneficiarilor, să susținem narativ că instituția în realitate susține scopul declarat al ei, întotdeauna asociat unor valori. În realitate, instituția se susține pe ea și persoanele care o conduc, împreună cu cei din cercul de influență. Când acceptăm narativul puterii de orice fel, subminăm valorile prin lipsă de realism organizațional. Asta nu e o acuză de lipsă de

onestitate, ține de natura umană imperfectă, lipsa de onestitate apărând ca tot mai probabilă numai dincolo de un prag rezonabil asociat imposibilității ca cineva să fie perfect.

Așezarea valorilor în cadrul instituțiilor se poate rezolva din perspectiva fiecărui mod de a privi lumea:

- La teologi, toate pot fi plasate în transcendent și făcute accesibile prin minte și suflet, acțiunea lui Dumnezeu în persoane, omenire, lume;
- La seculari, pot fi privite poate ca metareguli, regularități emergente pe niște procese biologice, sociale și culturale spontane, eventual cu o interpetare evolutivă, anume că au precedat apariției instituțiilor și că acestea depind de mediul în care valorile trebuie să preexiste difuz, întreținute de procese spontane. Sunt posibile foarte multe scheme de gândire. Accesibilitatea valorilor va fi prin minte, al cărei statut ontologic trebuie apărat în fața unui reducționism fizicalist total, ceea ce e destul de simplu de făcut.

Cu astfel de abordări se garantează statutul de servitori publici al celor care conduc orice instituții; failibilitatea și nevoia de verificare și control de jos în sus în cazul secular, și dinspre credincioși și Dumnezeu, în cazul religios. Instituțiile au atunci un rol strict instrumental, depozitează bunuri valoroase, în niciun caz valori. Instituțiile nu sunt depozitarele valorilor.

Toate acestea au aplicații imediate în funcționarea statului, Bisericii, societății. La întrebarea de ce moralitatea și onoarea nu mai sunt la baza educației universitare, răspunsul e limpede: pentru că nu mai există în societate, acolo unde se produce prin practici spontane. Dacă vrem să apară din nou, o vom practica în comunități mici, neformalizate. Nu va putea fi niciodată recreată în instituții academice, indiferent de măsurile luate intern sau legislativ, de cursuri de etică, proiecte, etc. Școlile de la Păltiniș nu au nevoie de aprobarea ARACIS. La întrebarea cum e posibil să existe războaie cu fundament religios, răspunsul e că s-a pus monopol instituțional pe sfințenie, a fost transformată într-o resursă organizațională care aduce profit și trebuie blocat accesul altora la ea pe căi diferite de cele instituționalizate. La întrebarea de ce ne livrăm statului și căutăm dependența, răspunsul e că am fost mințiți și ne-am lăsat mințiți că în instituțiile statului există ceva legat de valori și decisiv pentru viața noastră. La întrebarea de ce piața de artă ajunge la prețuri absurd de mari, răspunsul e că țintim spre valoarea infinită a frumuseții, crezând naiv că ea poate fi aproximată de vreun obiect frumos. La întrebarea de ce caută instituțiile religioase atât de mult lumescul, în loc să se ocupe cu cerescul, răspunsul e că relația cu cerescul e până la urmă simplă și clară, nu justifică nenumărate posturi *full-time*, și atunci profităm de faptul că suntem prietenii lui Dumnezeu și proiectăm viclean, fără să-I fi cerut vreo aprobare, influența

Lui în societate, ca să obținem beneficii personale și să fim o mare putere socială.

Decisive sunt deciziile noastre personale legate de valori, iar instituțiile sunt instrumente. Patrimoniul verticalității este despre a lua decizii de folos în comunități spontane de oameni liberi. Când tratăm instituțiile și organizațiile în general ca depozitare ale valorilor, ne asumăm statutul de sclavi ai altor oameni și îl trădăm pe Dumnezeu, dacă suntem credincioși, sau ce a produs omenirea mai important, dacă suntem seculari.

Text publicat inițial pe blogul autorului aici.

Imagine: Ivan Aivazovsky – „Clouds Above a Sea Calm" (1889); Sursa: WikiArt